

Alsónémedi Hírmondó

950 éves
település

XXVII. évfolyam 3. szám
2017. március 15.
(ünnepi szám)

1067-2017

Alsónémedi Nagyközség Önkormányzatának és Képviselő-
testületének ingyenes tájékoztató és kulturális folyóirata

**„Éljen a magyar szabadság,
éljen a Haza!”**

Asszonyok a szabadságharc sodrában

Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc kapcsán méltón emlékezünk a bátor és hős férfiakra, akik fegyvert ragadtak a magyar szabadság kivívásáért, elszántan küzdöttek, kitartottak a túlerővel szemben, dicső tetteket vittek véghez, s készek voltak az életüket is áldozni a haza oltárán. Kevesebb említés esik azonban az asszonyokról, akik mindeközben otthon aggodalomban töltötték napjaikat, gondoskodtak a gyermekekről, intézték a gazdaság ügyes-bajos dolgait, kiknek imádkozásban telt t éjjelük-nappaluk, s bár ők nem ragadhattak fegyvert a házáért, keblükben nem kevésbé dobogott honleányi szív, mint a harcmezőn kötelességüket teljesítő férjeikben, fiaikban. Kik, miután a szabadság ügye elbukott, életük végéig gyászban jártak, ápolták elvesztett szeretteik emlékét, felnevelték az árván maradt gyermekeket, és táplálták bennük tovább apáik emlékét, a magyar haza iránt érzett olthatatlan szeretetet és odaadást.

Róluk mintázta Jókai Mór A kőszívű ember fiai című könyvének magasztos nőalakját, Baradlay Kazimírnét. S az élet nemegyszer felülírta az írói képzeletet. Nemzeti nemzeti ünnepünkön - a teljesség igénye nélkül - megemlékezünk néhányukról.

Zichy Antónia. Politikai tevékenységéről hosszú listát lehetne összeállítani. Amikor férje, Batthyány Lajos úgy

döntött, hogy a reformpolitikai életben a helye, hazafias neveltetésű felesége, Antónia minden olyan eszközt megragadott férje támogatására, ami akkoriban egy úrinőnek rendelkezésére állt. Rendszeresen tartott ebédeket, estélyeket és bálakat, ahol a politikai élet kulcsembereit látta vendégül. Elbűvölő társaságával, okos gondolataival még azokat is meggyőzte a reformok szükségességéről, akik amúgy maradi gondolkodásúak voltak. Magyaros öltözékében, a magyar termékek iránti elkötelezettségével fontos példakép volt a többi asszony számára. Amikor Batthyány Lajost börtönbe vetették, mindent megtett, hogy kiszabadítsa, miután a volt miniszterelnököt megszegyenítésül kötél általi halálra ítélték, a grófnő az utolsó engedélyezett látogatás alkalmával egy cipóban tört csempészett be a börtönbe, amivel Batthyány megsebesítette a nyakát. Sebei miatt az ítéletet golyó általi halálra módosították. Élete végéig gyászruhát viselt, és halála után - ahogy elrendelte - a férje búcsúlevelével a keblén temették el.

Teleki Blanka. Leánynevelő intézetet nyitott, melynek falai között hazafias nevelést folytatott a szabadságharc ideje alatt is. Ruha és pénzadományokat gyűjtött a sebesült honvédek megsegítésére. A szabadságharc bukása után Szatmár megyei birtokán

telepedett le, ahol politikai menekülteket bújtatott, és szellemileg és anyagiilag is tovább támogatta a szabadságharc eszméjét. Miután a rendőrség 1851-ben leleplezte, tíz év várbörtönre ítélték. Rettenetes időszak következett: először a kufsteini „császártoronyba” zárták, ami az egyik legszigorúbb büntetésnek számított akkoriban. Később Ljubljanába szállították, ahol cellájában sosem volt 10 foknál melegebb. A megrendült

egészségű grófnő 1857-ben amnesztiát kapott, és alig négy évvel később elhunyt. Utolsó mondatából csak egy szót lehetett tisztán ki-venni: „Magyarország”.

Bányai Júlia. Bár kevés szó esik róluk, voltak olyan nők, akik nemcsak otthonról támogatták a szabadságharcot, vagy a kórházakban ápolták a sebesülteket, hanem maguk is a csatamezőn harcoltak.

Pontos számokat a történészek sem tudnak, hiszen a legtöbbjük férfiruhában és álnévvel lépett a seregbe. Néhányukat név szerint ismerjük - például Nyári Marit, Szentpály Jankát, Jagelló Apollóniát, Megyesi Karolinát, Csizmárovits Máriát vagy Vida Annát. Sőt, voltak olyanok is, akik tiszti rangot vívtak ki maguknak, például Lebstück Mária, Pfiffner Paulina és Bányai Júlia. A felsorolásban az utolsó Bányai Júlia műlovarnő volt, aki Bányai Gyulaként jelentkezett katonának. Nemcsak keményen harcolt, hanem kitűnő francianyelv-tudásának köszönhetően francia táncosnő bőrébe bújva kémkedett is. Bem József tábornok érdemei elismeréseként századosi ranggal tüntette ki. Az asszony a világosi fegyverletétel után Törökországba emigrált. 1850-51-ben visszatért Erdélybe, ahol részt vett egy osztrákellenes összeesküvésben, de a szervezkedést leleplezték. Ekkor vonult végleges száműzetésbe, Kairóban halt meg 1883-ban.

S végül idézzük fel számunkra, Némedieknek oly fontos Csáthi Szakács Terézia, a kisoroszi lelkész leányának alakját, ki Halászy Károly felesége volt, öt gyermeket szült a mártírrá lett honvédszázadosnak. Aki összefogta esténként a némedi asszonyokat, hogy kötszert, csomagot készítsenek a harctéren küzdő honvédeknek. Ki áldott állapotban volt, mikor férjét elhurcolták Némediről. Ki gyermekeivel térden állva, ruhája szegélyét csókolva könyörgött a vérbírónak, kegyelmezzenek. Ki árváival visszatért az atyai házba, gyászruháját sosem vetette le, férje után még három gyermekét temette el. Hátralévő küzdelmes életének minden percében édes ura után vágyakozott, csak reá gondolt. Bár kép nem örökítette meg alakját, elképzeljük gyenge, törekeny lényét, kinek erős jellemét a gyilkosok iránti gyűlölet és a magyar haza iránti szeretet acélozta igaz magyar nagyasszonnyá.

Jobbágy Ilona

A honvédek

*Halászy Károly, mártírhalált halt alsónémedi rektorantó,
nemzetőrszázados emlékére*

1848. március 15-én a forradalom és szabadságharc 12 pontjának ötödik elemeként nemzeti őrsereget követeltek a forradalmárok. Az 1848–1849-es magyar honvédsereg néhány hónap alatt szerveződött hadsereggé.

A nemzetőrség kialakulása

Az ország a Habsburg Birodalmon belül kezdetben hadügyileg nem volt önálló, a magyar országrészről származó katonák is a császári-királyi hadsereg kötelékében szolgáltak.

Az 1848. évi 22. törvénycikk hozta létre a belső rendfenntartó szervezetet, a törvényhatóságoként megszervezett nemzetőrséget. A nemzetőrség megalakítása azért volt különösen fontos, mert ennek keretein belül ismerkedhetett meg a férfi lakosság jelentős része a fegyverforgatással és a katonai renddel. A nemzetőri szolgálatot kezdetben minden 20 és 50 év közötti életkorú, városokban vagy rendezett tanácsú községekben 200 forint értékű házzal vagy földdel, egyéb községekben 1/2 jobbágytelekkel vagy azzal megegyező nagyságú földdel, illetve évi 100 pengő tiszta jövedelemmel rendelkező férfira kiterjesztették. Tisztjeiket a századosok maguk választhatták, kiképzésüket a nyugalmazott császári és királyi tisztekre bízta. Batthyány Lajos 1848. április 20. körül hozta létre a nemzetőrség irányításának legfelsőbb szervét, az Országos Nemzetőrségi Haditanácsot. A nemzetőrség irányítója Batthyány után Nádosy Sándor ezredes, majd a Haditanács hadügyminisztériumba olvasztása után Mészáros Lázár hadügyminiszter, ezt követően pedig 1849 májusától Szemere Bertalan belügyminiszter és miniszterelnök lett. A hadügyminisztérium és a katonai hatóságok csakis a tábori szolgálatra mozgósított nemzetőrséggel rendelkeztek.

Toborzás

A nemzetőrségi törvény egyik paragrafusára kitért azokra is, akiknek a vagyoni helyzete nem tette lehetővé a nemzetőrségben való szolgálatvételt: ők akkor nyerhettek felvételt, ha „érdekeltek voltak az alkotmányos rend fenntartásában”. Lényegében ennek alapján kezdték meg az első tíz honvédszászlóalj toborzását. A magyar kormány 1848. április 26-án ennek alapján határozott egy önkéntes őrsereg felállításáról. A költségvetésben 10.000 ember és tíz zászlóalj szerepelt, a teendőket a hadügyeket is irányító Batthyány Lajost és az akkori pénzügyminisztert, Kossuth Lajost bízták meg.

1848. május 20-án megkezdődtek a toborzások. Kossuth Lajos május 23-án közzétett felhívásában már szerepeltette a honvéd szót. Az elnevezést először Kisfaludy Károly használta „Az élet korai” című versében:

*„Midőn hazáját rabbilincs fenyíti,
Bőszült érzéssel harcmezőre száll:
A szép szabadság hőslánggal hevíti
Körüldöröge bár ezer halál.*

*Nem csügged s honvéd tisztét teljesíti
Míg győz, vagy testhalmok közt sírt talál;
A jobb utókortól reménylve bérét,
A nyert borostyánon kiontja vérét.”*

Június elejétől a kormányhatóságok a kinevezések kapcsán, júliustól pedig a törvényhatóságok is a honvéd elne-

vezést kezdték használni. Batthyány miniszterelnök már július közepén értesítette hatóságokat, hogy a közlegényként beállott tisztviselők számíthatnak a tiszti kinevezésre. Ugyanis a miniszterelnök úgy intézkedett, hogy minden zászlóaljnál négy hadnagy helyet üresen kell hagyni az arra alkalmas – kezdetben altisztként szolgáló – személyek számára. Ezek a kinevezések már július második felétől megkezdődtek, s növekvő számuk jól nyomon követhető az ősszel szervezett új zászlóaljaknál. Batthyány az Innsbruckba menekülő udvarral elfogadtatta a honvédség felállítását; az uralkodó június 12-én szentesítette a szerbek elleni védőhadsereg megalakítását. Toborzásra a következő városokat jelölték ki a zászlóaljak sorrendjében: 1–2. Pest és Buda, 3. Szeged, 4. Pozsony, 5. Győr, 6. Veszprém, 7. Szombathely, 8. Pécs, 9. Kassa, 10. Debrecen. Gondokat okozott, hogy a kijelölt városok közül nem mindegyikben volt hadfogadó parancsnokság, máshol nem volt elegendő pénz. A sereg felszerelésénél is javarészt császári - királyi hadseregtől vett készleteket használtak fel. Augusztus közepére a zászlóaljak létszáma elérte a 9500 főt.

A zászlóaljakat június második felében mozgósították, és a drávai, illetve délvidéki védvonal közelébe vezényelték őket, de még kiképzésre alkalmas helyre. A Délvidékre küldöttek tábora Szegeden, a Drávához küldöttek tábora Nagykanizsán volt. *(Itt védték a hazát a betörő szerbek ellen Halászy Károly vezetésével a némedi nemzetőrök is. Szerk.)* Szeptember 13-án Batthyány rendeletet adott ki az újabb toborzás megkezdéséről, majd 20-ától sorozással állították föl a sereget. A tisztikar 24-én neveztek ki, a gyülekezési helyeket megyénként állapították meg 27-én. Ez az újabb újoncra 16 zászlóaljról (15–30.), 24.000 főről szólt. Ezzel párhuzamosan, Batthyány már 26-án utasította a törvényhatóságokat újabb 42.500 újonc kiállítására.

Az október–novemberi sorozás eredményeként a honvédszászlóaljak száma 66-ra emelkedett, de ezek egy része a mozgó nemzetőrség (14., 18., 46., 47., 48., 51., 60., 66.) vagy különböző szabadcsapatok (Zrínyi-csapat – 35. zászlóalj; Woroniecki-vadászcsapat – 38. zászlóalj; Hunyadi-csapat – 50. zászlóalj; Bocskai-csapat – 52–53. zászlóalj; bár az 53. zászlóalj később alakult meg) katonáiból állt.

A honvédszászlóaljak számát a mozgó nemzetőrség átalakuló egységei és az újabb honvédszászlóaljak fokozatosan gyarapították tovább. Bem tábornok Észak-Erdély visszafoglalása után a székely határőrezredekbe állította ki a 76–86. honvédszászlóaljat, és egész Erdély területén újoncozást rendelt el. Kossuth Lajos 1849. április 22-én törvényjavaslatot nyújtott be 50.000 főnyi újabb újoncozásról, amelyet a képviselőház április 24-én el is fogadott. Ekkor került sor a 92–103. honvédszászlóaljak sorozására. A 107–122. sorszámot a sorszredi gyalogság magyar oldalon harcoló alakulatai kapták, ők csak 1849 júniusának végén olvadtak be szervezetiesen a honvédségbe. A kiosztott legmagasabb sorszám a 148. volt, de valójában máig nem tudjuk pontosan, ez mennyi katonát is jelentett valójában. Klapka György a komáromi kitörése után megkezdett újoncozással négy zászlóaljat alakított 201–204. sorszámmal. A reguláris csapatok közé tartoztak még a határvéd- vagy tartalék zászlóaljak, melyekből elvben 10, gyakorlatilag 6 működött az 1849. április 10-én elrendelt felállításuk után. Ezek az alakulatok váltak az 1848-as magyar szabadságharc meghatározó haderejévé. Tisztjeik és legénységük szelleme jelentős szerepet játszott 1848. szeptember 29-én Pákozdnál és az 1849 tavaszán elért katonai sikerekben. (<http://marcius15.kormany.hu/a-szabadsagharc-hosei-2014>)

Az ünnepi mellékletet összeállította: Bálint István János

MEGHÍVÓ NEMZETI ÜNNEPRE

*„Vannak napok, melyek nem szállnak el,
De az idők végéig megmaradnak,
Mint csillagok ragyognak boldogan,
S fényt szórnak minden születő tavasznak.”
(Juhász Gyula)*

*Pest Megye Önkormányzata és Alsónémedi Nagyközség Önkormányzata
tisztelttel meghívja az 1848-1849. évi forradalom és szabadságharc
tisztelőre rendezett ünnepi megemlékezésére.*

Helyszín: Alsónémedi, Szabadság tér

Időpont: 2017. március 15. 11 óra

Ünnepi beszédet mond:

Szabó István, a Pest Megyei Közgyűlés elnöke

Vincze József, Alsónémedi polgármestere

A nap eseményei:

- 8 óra – Reggeli zenés ébresztő huszár kísérettel
- 10 óra – Ünnepi Szentmise és Istentisztelet a község templomaiban
- 10.45 óra – Koszorúzás a Mártírok emléktáblájánál
- 11 óra – Ünnepség a Szabadság téren
- 12 óra – Koszorúzás az Emlékműnél és a Kopjafánál
- 13 óra – Koszorúzás Alsónémedi mártírjai, Halászy Károly,
Veresmarthy József és Garay Ferenc sírjánál

A műsorban közreműködnek:

Dabasi Honvédtűzér Alapítvány

Széchenyi István Általános Iskola 7. és 8. osztályos tanulói,
felkészítő tanárok: Bori Teréz, Szűcs Veronika

Fantázia Művészeti Iskola Citera Tanszaka, vez: Szlama László

Boróka Némedi Néptáncgyűttes, vez: Szarka Ágnes

Koszorúzási szándékát szíveskedjék előre jelezni

a Polgármesteri Hivatal Titkárságán! Tel.: 06/29-337-101/11

